

eszméletlenséget jelentett. A felszabadító háborúk során a délszláv Szerbia a török áfium bódító hatása alatt már a maga nemzeti követelményeivel sem volt tisztában. Ez magyarázza meg azt a tény, hogy a népi valójukból kiforgatott tartományok olyan nehezen találtak önmagukra. Csak Karagyorgye szívós szabadságharca hozta meg lassan a nemzeti egyesülés első lehetőségeit. A szerb államegység 1830-ban öltött külső formát, amikor a szultán fejedelemnek ismerte el Obrenovics Milost. Az ország életét a mai napig ez a két dinasztia irányította majd a századforduló korában Pasic Miklós. Ez utóbbit — ha mint délszláv államférfit nézzük — a nagyranéző, változó eszközökkel egy célra törő és eredményeiben nagyméretű politikusok első sorába kell helyeznünk. — A történeti kép kiegészítéséül adja szerző a délszláv lelkiség, kultúra, népiség és közgazdaság' advatszzerű fejlődését 1939-ig.

Művét a részletes pontosság törekvése jellemzi. Ennek tudható be az az eljárás módja, hogy a horvát, dalinát, szlovén, vend, bosnyák és montenegrói állapotokat külön fejezetekre bontja, ami viszont módszertani szempontból az áttekintést és szintetikus összefüggést nem szolgálja mindig eredményesen. — A könyvek problémalátása és célzata sok termékeny szemponthoz segítheti az olvasót a mai tágabb értelemben vett nemzeti sorsközösség kérdéseiben.

Visy József dr.

Ortutay Gyula két könyve. Fedics Mihály mesél. Új Magyar Népköltési Gyűjtemény I. Az Egyetemi Magyarságtudományi Intézet Kiadása. Budapest 1940. *Kis magyar néprajz.* Könyvbarátok kiskönyvei, 5. kötet. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. Budapest, 1940.

A magyarság ismeretét szolgáló tudományok összességének, a magyarságtudománynak, hungarológiának a legfontosabb ágai közé tartozó magyar néprajz oktatásunkban, az egyetemet és főiskolát is ideértve, sajnos még alig kapta meg azt a helyet, mely ép nemzetnevelő ereje folytán megilletné. bár kétségtelen, hogy a népi műveltség jelentőségének a felismerése az utóbbi években nagy lépésekkel haladt előre, sőt az ügynek egy-két olyan túlzó híve is akadt már, aki az eddig Hamupipókeként elhanyagolt népi ismereteket most, hogy az elkezdett hasonlatunknál maradjunk, szinte egyeduralkodó királynőként akarná iskoláinkba bevezetni. A népi műveltségben lefetémenyezett szellemiségben a magyar művelődésnek mi is egy igen jelentős, bár semmi esetre sem egyedül üdvözítő eszményét látjuk, de ép az igazi magyar hagyományok ismeretében tiltakoznunk kell mindegy olyan törekvés ellen, mely egy rosszúl értelmezett népi gondolat jegyében mondjuk például Bessenyeit, Kazinczyt, vagy Babits Mihályt, azért mert ők magyarságukat az európai humanizmus eszközeivel fejezték ki, el akarná hanyagolni. A kizárólag ősi magyarnak tartott népi műveltség s középrétegeink jobbainak európai magyarságú műveltsége közötti ellentét különben is mondva csinált és hirdetői jószándékuk mellett legfeljebb műveletlenségükről tesznek bizonyosságot.

Ezek a gondolatok Ortutay Gyula előttünk levő könyveinek olvasása közben különösképp az eszünkbe juthatnak. Épp Ortutay egész munkássága tartalmával és módszerével egyaránt azt bizonyítja, hogy a különben nem elég kifejező magas- és mélykultúra elnevezéssel szétválasztott. látszólag két-

fajta műveltség lényegében véve ugyanazt az emberséget fejezi ki. Ma már a néprajz is humanista tudomány, írja egy helyen Ortutay, sőt az emberiség alapvető kérdéseivel, az emberi szellem, tudat kibontakozásának, tapogatózásának legizgalmasabb kérdéseivel foglalkozik . . .

*

Fedics Mihály meséinek gyűjteménye nemcsak a kötet gazdag és érdekes anyaga, hanem bevezetése miatt is, megérdemli a figyelmünket. Míg az eddigi kutatók a népi kultúrában elsősorban közösségi megnyilvánulást láttak és az egyéniség szerepét hajlamosak voltak elhanyagolni, addig Ortutay a kiváló szabolcsi mesemondó meséinek az elemzése kapcsán a paraszti élet kötött rendjében kifejlődött alkotó egyéniség sorsát vizsgálja meg. A tanulmány ritka élményben részesíti az olvasót s érdekességében a legkalandosabb írói éleregényével vetekszik, de több annál. Ha mindenáron az ismert műfajok közé akarnánk sorolni, tudományos felkészültségű író-monográfiának kellene neveznünk, az író szót itt a szó legtágabb értelmében véve, mert hiszen Ortutay monográfiáját ép az teszi a maga nemében egyedülállóvá, hogy olyan alkotót vizsgál, aki még mindenestül a paraszti közösségben gyökerezik. E közösségnek, az alkotó milieujének a rajza s ezen belül egyrészt az alkotó és közössége, másrészt a paraszti és az úri világ közötti feszültség kifogástalan tudományos felkészültséggel, de ugyanakkor művészi beleéléssel és megjelenítő készséggel élénkadtott elemzése azonban nemcsak azt kötheti le aki az ethonológia, a néptudomány iránt érdeklődik, hanem a humanum valamennyi kutatójának sokat mond. Fedics Mihály példájából azt is megtanulhatjuk, írja egy helyen Ortutay »hogy a korlátok közé szorított lélek körülményeitől függetlenül is lehet nagyszabású s hogy az alkotótehetség nemcsak a magasabb társadalmi osztályok kiváltsága.« Ez a sok, más fontos megállapítás közül kiszakasztott mondat úgy hisszük, önmagában is elegendő arra, hogy a könyv elolvasására biztasson.

Míg Fedics Mihály meséinek a kiadása elsősorban a tudós olvasó számára készült, Ortutay másik új könyve, a *Kis magyar néprajz* szélesebbkörű érdeklődésre tarthat számot. A szépen kiállított könyv, melyet szerzője elsősorban az érettebb ifjúságnak szánt, a gyermekeipőiből szinte a szemünk láttára kinőtt magyar néprajz eddigi fontos eredményeit foglalja össze, még pedig úgy, hogy azt nemcsak az ifjúság, hanem akár a hozzáértő is okulás-sal olvashatja el. Okulással olvashatja, nemcsak azért, mert a szerző igyekezett a népszerűsítő irodalom immár hagyományos felszínességét elkerülni, a felvetődő kérdéseket teljes »komolyságban és súlyukban« véve vizsgálóba, hanem azért is, mert a főképp szakemberek számára írt és nehezen kezelhető, továbbá egyes kitérő részei mellett már a megjelenéskor elavult *Magyarság-Néprajza* után ez a munka néprajzi ismereteink lényegét a tudomány mai állása szerint foglalja össze. Ha az a fiatal magyar, aki most valahol a vizs-zatért erdélyi területen arról gondolkodik, hogy miképp ismerkedjék meg néprajzunk új eredményeivel, tanácsot kérne tőlem, első olvasmányul ezt a könyvet, a továbbiakra nézve pedig a könyv végén levő, jószemmel össze-válogatott bibliografiát ajánlanám neki. Bizonyára hálás lenne a Királyi Magyar Egyetemi Nyomdának, amint hálás a sorok írója is, hogy a nem mindig

elsőrendű Kis Könyvek sorozatába végre egy, az ifjúsági irodalom virágkorára emlékeztető könyvet iktatott be. Ép a közelmúltban lapozgattunk a múlt század negyvenes éveinek egyik francia ifjúsági sorzatát. A sorozat többek között Rafael, Rubens, Poussin és Dávid képeivel akarta az ifjúságot a komoly művészethez szoktatni. Ortutay Gyula a maga területén ugyanúgy járt el, mint a régi francia szerzők. Örvidenénk, ha Kis magyar néprajzát mielőbb egy kis magyar irodalomtörténet, művészettörténet és földrajz követnék. Ifjúságunk törekvő részét bizony nem mindig elégítik ki a tankönyvek egyre szűkebbre szabott keretei.

Baróti Dezső dr.

Berg Pál: Az angol középiskola. 154 oldal. Megjelent Szegeden, 1939-ben.

A könyv kitűnő tájékoztató a szövevényes angol iskolaszervezet kifejlődésében és mai állapotának megismerésében. A szerző ennek a kérdésnek kiváló ismerője, amit az igen bő irodalmi forrás is bizonyít.

A könyv három főrészben mutatja be a fejlődést; a normann hódítástól a XIX. századig, a XIX. század, a jelen állapotát. Az elsőnek részletei: a normann hódítástól a renaissance-ig, a Tudor-század, a Stuart-század, a 18. század. Ezekben a tárgyalás kiindul a történelmi és gazdasági körülmények vázolásából, majd ismerteti a kor pedagógiai felfogását, iskoláit, azután a nevelési gyakorlatok címén a testi, a szellemi és a jellemnevelést. Igen jók az egyes részletek után nyújtott pár soros összefoglalók.

A második főrész először foglalkozik a 19. század külső képeinek megfestésével, azután az iskolai reformokat ismerteti a következő címek alatt: konstruktív kritika, a nagy reformerek, az állam szerepe.

A harmadik főrész kiindul a világháború következményeinek ismertetéséből, majd igen behatóan foglalkozik az osztályozás és a vizsgák rendszerével, valamint a különböző iskolatípusokkal, azután az angol iskolák napi jellemnevelő munkájával.

A kiváló és a mienktől sokban különböző angol nevelési és iskolázási viszonyokkal hasznos megismerkednie minden nevelőnek és pedagógusnak, erre a célra pedig ez a könyv kiválóan alkalmas.

Ajánlatos lett volna a néhány francia és sok angol idézetet fordításban is közölni azok részére, akik más modern nyelveket tudnak. Stílusa világos, így kellemes olvasmány is.

Matszók Gyula.

Rapaics Raimund: Magyar kertek. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1940.

Egy neves helvéciai francia író, Petőfi egyik külföldi rajongója, H. F. Amiel írja egy helyt *Napló*-jában, hogy minden táj egy lelkiállapotot fejez ki. Ha ez igaz, akkor különösen igaz az ember-alkotta tájra, a kertre nézve. Rapaics Raimund a magyar kertek történetén keresztül igazolja az előbbi tételt. Szépen kiállított, sok érdekes képpel tarkított könyvével nemcsak a magyar kertekre vonatkozó tudásunkat gyarapítja, még pedig váratlanul nagy mértékben, hanem a magyar lélek történetének ismeretéhez is újabb színeket ad. Módszere a történettudományok legújabb módszerével rokon: a kertet mindég valamilyen lelkiség kifejezőjének tekinti.